

Antikvarisk konsekvensbeskrivning för
detaljplan för Svenska Mässan, nytt höghus
mot Korsvägen Heden 34:16, m.fl. inom
stadsdelen Heden i Göteborg
GRANSKNINGSSKEDE

Sweco Sverige AB

Kund

Upprättad av

Kontrollerad av

Datum

Version

Framsidesbild

Foton

Illustrationer

556767-9849

Göteborgs stad, Stadsbyggnadsförvaltningen

Elin Bäckersten

Annika Kaas

231020

1.0

Vy över Korsvägen och anslutande kvarter, Sweco

Sweco

Göteborgs stad, Stadsbyggnadsförvaltningen

Innehållsförteckning

1	Metod för konsekvensbeskrivning av planförslagets påverkan och effekt	5
1.1	Analys av riksintresset	6
1.2	Uttryck för riksintresset i planområdets omgivning och från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget	7
1.3	Planförslaget	8
1.4	Analys av planförslagets påverkan	9
1.5	Grad av påverkan	12
1.6	Bedömning av effekt	12
1.7	Konsekvensbedömning	13
1.8	Samlad bedömning av konsekvenser för riksintresset	13
1.9	Konsekvenser för kulturmiljövärden i staden	13
2	Bedömning av konsekvenser för riksintresset Göteborgs innerstad	14
2.1	Påverkan och effekt av planförslaget på riksintressets uttryck	14
2.2	Konsekvenser för riksintresset Göteborgs innerstad	29
2.3	Samlad bedömning – planförslagets konsekvenser för riksintresset Göteborgs innerstad	31
2.3.1	Kumulativa effekter på riksintresset	31
3	Åtgärder för att minska negativa konsekvenser	33
4	Kulturmiljövärden i staden	35
4.1	Planområdets omgivning	35
4.2	Kvarteret Topasen	36
4.2.1	Svenska Mässan och byggnaderna mot Skånegatan	36
4.2.2	Gothia Towers	37
4.3	Kulturvärden i planområdet och planens omgivning	37
4.4	Planförslagets konsekvenser för kulturmiljövärden i staden	38
4.4.1	Motivering av konsekvenser	38
4.4.2	Åtgärder för att minska negativa konsekvenser	39

Introduktion till antikvarisk konsekvensbeskrivning i granskningsskede

Av Länsstyrelsen i Västra Götalands läns yttrande i samrådsskedet framfördes att kommunen inför granskningsskedet behövde vidareutveckla planhandlingarna, inkluderat tillhörande kulturmiljöutredning, avseende ställningstaganden och motiv kring riksintressena för kulturmiljö och påtaglig skada/tillgodoseende. Föreliggande dokument syftar till att förtydliga kulturmiljöutredningens antikvariska konsekvensbeskrivning och metod med särskilt fokus på riksintresset för kulturmiljövården Göteborgs innerstad [02:1-5]. I övrigt hänvisas till Kulturmiljöunderlag och antikvarisk konsekvensbeskrivning för detaljplan för Svenska Mässan, nytt höghus vid Korsvägen, 2022-11-18 framtagen i samrådsskedet.

Den antikvariska konsekvensbeskrivningen utgår från planhandlingar som bearbetats inför granskning i månadsskiftet september/oktober. Förändringar av planförslaget efter samrådsskedet med bäring på den antikvariska konsekvensbeskrivningen är:

- Bestämmelse (f) som reglerar att balkonger på den byggnad som ligger mot Skånegatan och Scandinavium ska "utföras med formmässig anpassning till befintlig klassicistisk fasaduppbyggnad och i ett postmodernistiskt formspråk med tydlig visning av bärande delar".
- Bestämmelse (k) som anger att "Vid ändring av fasad ska hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag vad gäller klassicistisk fasaduppbyggnad och fasadelement i ett postmodernistiskt formspråk", detta gäller byggnaden som ligger mot Skånegatan och Scandinavium.

I övrigt kvarstår bestämmelser om utformning och gestaltning sedan samrådsskedet, det vill säga:

- Tillbyggnaden; podiebyggnad, högdal och krona är oförändrade i höjd och orientering.
- Tillbyggnadens fasad ska vara ljus och utgöras av 60% glas som sitter mellan stålpelare. I tillbyggnaden placeras en högbyggnad som kröns av en krona som bildas av pelare som ska vara minst nio meter höga.
- Runt tillbyggnaden och på fasaden på befintlig byggnad mot Skånegatan/Korsvägen adderas en öppen veranda i två våningar, den övre våningen i takfotshöjd.
- Byggnaden som ligger mot Scandinavium, med fasad mot Skånegatan, ska ha ljus fasad med minst 50% glas och balkonger på fasaden mot Skånegatan.

1 Metod för konsekvensbeskrivning av planförslagets påverkan och effekt

Motivet till att Göteborgs innerstad är av riksintresse för kulturmiljövården [02:1-5] är att Göteborg är en:

”Storstadsmiljö, formad av funktionen som ”Sveriges port mot väster” och det för sjöfart, handel och försvar strategiska läget vid mynningen av Göta älvs vattensystem. Rikets främsta sjöfartsstad samt residensstad, domkyrko- och universitetsstad, präglad av tre seklers handelsaristokrati. Ett av de förnämsta exemplen på 1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst, och på stadsbyggandet under 1800- och 1900-talen. Den göteborgska byggnadstraditionen med dess olika stadsdelskaraktärer. (Skolstad, Universitetsmiljö, Stiftsstad)”.

Den riksintressanta kulturmiljön kommer till följande uttryck i staden:

1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad med bevarade delar av stadsbefästningarna, och strax utanför stadskärnan skansarna Göta Lejon och Kronan samt Exercisheden; andra uttryck för *fästningsstaden* - västerut från centrum mot älvmyningen - är lämningarna av Älvsborgs slott, det gamla amiralitetsvarvet, Nya Älvsborgs fästning och flottstationen Nya Varvet. 1600-talets stadsbyggande, med landets främsta exempel på holländskt inspirerad kanalstadsplan, med omgivande befästningsgördel och vallgrav, och den regelbundet planerade *förstaden* Haga med sin enklare rutnätsplan. Gatunät, tomtstruktur, bevarade och igenfyllda hamnkanaler. De solida köpmanshus av tegel som tillkom efter bränderna vid 1700-talets mitt. Karaktären hos "Hamngatorna" och de trånga bakgatorna, med huvudsakligen 2-3-våningshus. Utanför den gamla stadskärnan den trädkantade kanalen Fattighusån och Gamla Fattighuset av trä - hela miljön utmärkande för 1700-tales nedbrunna Göteborg - samt Gamla Allén vid Södra Vägen. Dessutom spridda rester av donationsjordarnas landerier.

Det tidiga 1800-talets stadsnydning med stadsarkitekt Carl W. Carlbergs nyklassicistiska stenstad inom vallgraven och det bälte av ny bebyggelse och planteringar som uppstod på det nedlagda fästningsområdet enligt Carlbergs plan 1808. Längs vallgravens insida kajgator, öppna platser och salutorg samt byggnadskvarter för bostäder och offentliga byggnader. Längs utsidan parker och gränsboulevarderna Nya Allén.

Hamn-, sjöfarts- och handelsstaden med hamnanläggningar och bebyggelse från skilda tider, som visar hur kanalernas ursprungligen slutna innerhamnar fr.o.m. 1840-talet ersattes av älvstrandens djuphamn, och affärlivets utveckling från de gamla patricierhusen till varuhus och saluhallar. Kajer och sjöfartsanknuten bebyggelse som f.d. Ostindiska kompaniet och andra gamla handelshus kring Stora Hamnkanalen, kontor och magasin för handelsfirmor och rederier mot älven. Banker och försäkringsbolag vid Hamngatorna samt bostäder för olika sociala skikt. Donationsgrundade anläggningar som parker, sjukhus, skolor, museer och bostadsstiftelser.

Det sena 1800-talets storstadsomdanning och -utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdsel teknik, spridningen av olika verksamheter och skilda sociala gruppers levnadsförhållanden. Cityomvandlingen med handelns om- och nybyggnader i storstadsmässig skala, hamnens och järnvägarnas tullpackhus och stationsmiljöer samt de plana kanalbroarna av järn. Kommunaltekniska anläggningar som vattentorn och spårvägarna. De stora utvidgningsområdena med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, bestämda hushöjder, parker och trädplanteringar. Det mondäna Vasastaden - Lorensberg - Heden, med breda, trädplanterade huvudgator som Kungsportsavenyn och Vasagatan, de palatslika "parkkvarteren" och den storstadsmässiga, slutna kvartersbebyggelsen med institutioner insprängda bland hyreshusen. Högre upp i Vasastaden rester av tjänstemannaföreningens *trädgårdsstad*. Mönstergilla arbetarbostäder i tegel i Haga och Annedal, och traditionella trähus blandade med stadsmässiga landshövdingehus.

1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade, orgelbundna planmönster, men även fullföljande av rutnätsstaden. Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker, och anläggningar för idrott, rekreation och nöjesliv. Övre Vasastaden-Lorensberg med institutionskomplex i parkmiljö och stenstadskvarter med inslag av landshövdingehus. Götaplatsen med omgivande kulturinstitutioner. Lorensbergs villastad och Nedre Johannesbergs slutna hyreshuskvarter. Folkhemmets funktionella stadsbyggande i Övre Johanneberg med väderstreckorienterade lamellhus i bergig naturmiljö. Göteborgska särdrag i stadsbilden. Stadssiluetten från älven och bergshöjderna runt staden med utblickar mot stadens omgivningar. Den topografiskt och socialt betingade karaktären av många småstäder i storstaden, d. v. s. ett lapptäcke av tydligt åtskilda stadsdelar. Kanalstadens vattenstråk och kontakten med älven. Byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd, det gula "Göteborgsteglet" med den carlbergiska nyklassicismen följd av medeltidsromantiken vid 1800-talets mitt, den rikt formade sena 1800-talsbebyggelsen i puts och tegel och med stort inslag av polykromi, landshövdingehusen och deras olika utvecklingsskeden. Gatukaraktären med gatsten och gånghällar i bohusgranit samt de rikliga inslagen av grönska i stadsbilden. Drag som visar på de livliga kontakterna med Storbritannien och Europas västra delar.

1.1 Analys av riksintresset

För att kunna analysera planförslagets konsekvenser för riksintresset har ett antal synbilder valts ut. Synbilderna har valts utifrån var uttryck för riksintresse för kulturmiljövården framträder i planområdets omgivning och från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget. Valet av synbilder har även gjorts med utgångspunkten att det som framträder i vyerna kan komma förändras om planförslaget genomförs. Synbilderna används i två analyssteg.

Steg 1: Synbilderna används som stöd för att beskriva hur uttryck för riksintresset kan upplevas, avläsas och förstås inom vissa utsnitt av riksintresset. Synbilden illustrerar beskrivningen av riksintresset och av hur dess uttryck framträder men synbilden kan aldrig fånga den totala upplevelsen av riksintresset i ett stadsrum så som vi ser det och tillgodogör oss upplevelsen i verkligheten.

Steg 2: Samma synbilder används därefter för att illustrera vad förändringen innebär. Genom att visualisera förändringen, planförslag, i synbilderna kan förändringen, dess påverkan, beskrivas i relation till riksintressets uttryck, se vidare 1.4 Analys av planförslagets påverkan.

Inom ramen för kulturmiljöutredningen valdes sex stycken synbilder ut. Inom dessa identifierades vilka av riksintressets uttryck som framträder i planområdets omgivning och från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget. Hur riksintressets uttryck framträder inom respektive synbild beskrevs.

Följande synbilder har analyserats:

Karta med synbilder/vyer 1-6 markerade. Röd skraffering visar områden av riksintresse för kulturmiljövården. Blå markering visar kulturmiljöutredningens huvudsakliga utredningsområde, även kallat planområdets omgivning.

1.2 Uttryck för riksintresset i planområdets omgivning och från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget

Följande uttryck för riksintresset har identifierats inom synbilderna:

- A. Spridda rester av donationsjordarnas landerier.
 - o Framträder tydligt i synbild 1, 2, 3

- B. Det sena 1800-talets storstadsomdanning och utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdselteknik, spridningen av olika verksamheter och skilda sociala grupperns levnadsförhållanden.
 - *Framträder tydligt i synbild 2, 5*
- C. Kommunaltekniska anläggningar som vattentorn och spårvägarna. De stora utvidgningsområdena med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, bestämda hushöjder, parker och trädplanteringar. Det mondäna Vasastaden - Lorensberg - Heden, med breda, trädplanterade huvudgator som Kungsporsavenyn och Vasagatan, de palatslika "parkkvarteren" och den storstadsmässiga, slutna kvartersbebyggelsen med institutioner insprängda bland hyreshusen.
 - *Framträder tydligt i synbild 3, 4, 5*
- D. 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade oregelbundna planmönster men även fullföljande av rutnätsstaden. Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker, och anläggningar för idrott, rekreation och nöjesliv.
 - *Framträder tydligt i synbild 1, 4*
- E. Götaplatsen med omgivande kulturinstitutioner. (Lorensbergs villastad och Nedre Johannebergs slutna hyreshuskvarter.)
 - *Framträder tydligt i synbild 5, 6*
- F. Göteborgska särdrag i stadsbilden. Stadssiluetten från älven och bergshöjderna runt staden med utblickar mot stadens omgivning. Den topografiskt och socialt betingade karaktären av många småstäder i storstaden, det vill säga ett lapptäcke av tydligt åtskilda stadsdelar.
 - *Framträder tydligt i synbild 5*
- G. Byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd, det gula "Göteborgsteglet" med den carlbergiska nyklassicismen följd av medeltidsromantiken vid 1800-talets mitt, den rikt formade sena 1800-talsbebyggelsen i puts och tegel och med stort inslag av polykromi, landshövdingehusen och deras olika utvecklingsskeden. Gatukaraktären med gatsten och gånghällar i bohusgranit samt de rikliga inslagen av grönska i stadsbilden. Drag som visar på de livliga kontakterna med Storbritannien och Europas västra delar.
 - *Framträder tydligt i synbild 2*

1.3 Planförslaget

Planförslaget innebär att byggnaden som möter den öppna platsen framför Svenska Mässan byggs till i riktning mot Örgrytevägen. Tillbyggnadens fasad ska utgöras av glas som sitter mellan stålpelare. I tillbyggnaden placeras en högbyggnad som kröns av en krona. Runt tillbyggnaden och på fasaden på befintlig byggnad mot Skånegatan adderas en öppen veranda i två våningar. Byggnaden som ligger mot Scandinavium, med fasad mot Skånegatan, får balkonger på fasaden mot Skånegatan.

Planförslagets påverkan sker genom:

- Höjden på högdelen och kronan
- Placering av veranda, podiebyggnad med högdelen och krona mot Korsvägen
- Fasaduppbyggnad och material
- Takform mot Skånegatan

1.4 Analys av planförslagets påverkan

För att kunna beskriva och illustrera vad som händer i stadsrummet till följd av planförslaget och bedöma grad av planförslagets påverkan samt den effekt påverkan innebär för den riksintressanta kulturmiljön har planförslaget visualiserats i synbilderna, se 1.1 Analys av riksintresset.

Utifrån visualiseringarna bedömdes hur de identifierade uttrycken för riksintresset påverkades och vilken grad av påverkan som förändringen innebär.

Synbild 1 - Vy från Eklandagatan

Synbild 2 - Vy från Möndalsvägen

Synbild 3 - Vy från bron över Möndalsån

Synbild 4 - Vy från Skånegatan

Synbild 5 - Vy från Kungssportsbron

Synbild 6 - Vy från Götaplatsen

1.5 Grad av påverkan

Påverkan är den faktiska förändringen, det som händer, vad som tillkommer och förändras till följd av planförslaget. Påverkan beskrivs och bedöms därefter i fyra grader, från neutral/försumbar till mycket stor påverkan enligt nedan.

Påverkan är			
<i>Neutral/försumbar</i>	<i>Måttlig</i>	<i>Stor</i>	<i>Mycket stor</i>

1.6 Bedömning av effekt

Påverkan har olika stor negativ effekt på möjligheten att uppleva, avläsa och förstå riksintresset. Effektens storlek handlar om den innebörd påverkan får på kulturmiljön, på möjligheten att uppleva, avläsa och förstå kulturmiljöns värden. En stor påverkan kan teoretiskt sett ge en liten effekt och en liten påverkan kan ge en stor effekt men det förekommer att både påverkan och effekt sammanfaller.

Effekt	
Riksintresset uttryck kan fortsatt upplevas, avläsas och förstås.	Ingen/försumbar effekt
Riksintressets uttryck påverkas men utan att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset förändras.	Liten – måttlig negativ effekt
Riksintressets uttryck fragmenteras eller skadas på ett sådant sätt att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset minskar på ett betydande sätt.	Måttlig – stor negativ effekt
Riksintressets uttryck skadas. Möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset upphör helt	Stor negativ effekt

1.7 Konsekvensbedömning

Utifrån effekten, hur möjligheten att uppleva, avläsa och förstå kulturmiljöns värden förändras på grund av påverkan, bedöms konsekvensen för riksintressets uttryck.

	Ingen/försumbar effekt	Liten- måttlig effekt	Måttlig – stor effekt	Stor effekt
Uttryck för riksintresset	Ingen konsekvens	Måttlig konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Stor konsekvens

1.8 Samlad bedömning av konsekvenser för riksintresset

Den samlade bedömningen av planförslagets konsekvenser för riksintresset illustreras genom bedömningsmatrisen som Riksantikvarieämbetet tagit fram. Förutom att visa vad som kommer att hända med riksintresset till följd av den förslagna förändringen ("områdets värden kommer att") framgår också av matrisen vad förändringen innebär för riksintresset (innebörd), men också hur man kan hantera den bedömda innebörden (förhållningssätt).

	Förändring						
Områdets värden kommer att	förädlas	förökas	förstärkas	förbli oförändrade	försvagas	förvanskas	försvinna
Innebörd	förbättring			neutral påverkan	skada	påtaglig skada	
Förhållningssätt	Inspirera - stärka			Hänsyn	Hindra - lindra	Ej tillåtligt	
	Berika			Bruka varsamt	Minimera skadan	Undvika skadan	

Bedömningsmatris från Handboken för riksintressen, Riksantikvarieämbetet

1.9 Konsekvenser för kulturmiljövärden i staden

I detta PM kommer planförslaget att diskuteras i relation till de kulturmiljövärden som finns i planområdets omgivning men som inte omfattas av riksintresset. I detta fall handlar det huvudsakligen om byggnader med kulturvärden i planområdet och i dess omgivning och hur dessa påverkas av planförslaget.

2 Bedömning av konsekvenser för riksintresset Göteborgs innerstad

På följande sidor presenteras analysen av hur riksintressets uttryck påverkas av planförslaget och vilken effekt det får för möjligheten att uppleva, avläsa och förstå riksintresset för kulturmiljövården. Slutligen redovisas konsekvensbedömningen.

Ett par av uttrycken sammanfaller delvis med varandra och framträder på liknande vis i planområdets omgivning och/eller i stadsrum som influeras av planförslaget, i de fallen samredovisas beskrivning och bedömning av påverkan och effekt.

2.1 Påverkan och effekt av planförslaget på riksintressets uttryck

A. Spridda rester av donationsjordarnas landerier.

Uttryck – i planområdets omgivning

Byggnaden och grönskan inom Johannebergs landeri som upplevelsemässigt hänger samman med grönskan inom det tidigare landeriet Liseberg, som berättar om den historiska stadens ytterkant präglad av landerier och odlingsmark.

Synbild 1 - Vy från Ekländagatan

Synbild 2 - Vy från Mölndalsvägen

Synbild 3 - Vy från bron över Mölndalsån

Planförslagets påverkan – i planområdets omgivning

Planförslaget bedöms inte påverka bandet av grönska eller platserna som återstår av landerierna i närheten av planområdet.

Påverkan är			
<i>Neutral/försumbar</i>	<i>Måttlig</i>	<i>Stor</i>	<i>Mycket stor</i>

Effekt	
Riksintresset uttryck kan fortsatt upplevas, avläsas och förstås.	Ingen/försumbar effekt
Riksintressets uttryck påverkas men utan att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset förändras.	Liten – måttlig negativ effekt
Riksintressets uttryck fragmenteras eller skadas på ett sådant sätt att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset minskar på ett betydande sätt.	Måttlig – stor negativ effekt
Riksintressets uttryck skadas. Möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset upphör helt	Stor negativ effekt

- B. Det sena 1800-talets storstadsomdanning och utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdsel teknik, spridningen av olika verksamheter och skilda sociala gruppers levnadsförhållanden.**
- C. Kommunaltekniska anläggningar som vattentorn och spårvägarna. De stora utvidgningsområdena med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, bestämda hushöjder, parker och trädplanteringar. Det mondäna Vasastaden - Lorensberg - Heden, med breda, trädplanterade huvudgator som Kungsportsavenyn och Vasagatan, de palatslika ”parkkvarteren” och den storstadsmässiga, slutna kvartersbebyggelsen med institutioner insprängda bland hyreshusen.**

Uttryck – i planområdets omgivning

När befästningarna revs och staden växte ut från vallgraven formades den nya staden i en rutnätsplan, med breda trädplanterade gator och kvarter av flerbostadshus i sten. Bebyggelsen längs med Skånegatan och i kvarteren längs Södra vägen ligger exempel på stenstadens bebyggelse. På längre håll hålls bebyggelsen samman av återkommande fasadindelning, takform, genom den sammanhållen höjdskalen och den avläsbara tomtindelning. På närmre håll ökar detaljeringen och de olika byggnadernas särart framträder genom olika behandling av fasadmateriell såväl sten som puts, genom dekorationer och mönster i fasaden.

Kvarteret Turmalinen, med den borgliknande hörnbyggnaden med fasad som byggts upp genom en varierad användning av tegel, puts och sten angränsar till planområdet är ett tydligt exempel på en stenstadsbyggnad placerad i den tydliga strukturen av rutnätskvarter. På ömse långsidor av kvarteret Turmalinen ligger Södra vägen, med stenstadskvarter som flankerar gatan båda sidor, och Skånegatan. Längs med Skånegatan har Svenska Mässans byggnader anpassats i volym, form och höjd för att möta bebyggelsen i stenstadskvarteren. Stenstadens arkitektoniska uppbyggnad speglas i byggnaden som möter Scandinavium som getts en hög detaljeringsgrad med olika fönsterformer och fasadmotiv samt gedigna material som sten, puts och trä. Gatorna med den rådande byggnadsordning stödjer plan- och stadsbyggnadsmönstret i rutnätsstaden som är grunden för stenstadens karaktär.

På grund av funktionen som korsväg, idag såväl som historiskt, är platsen Korsvägen stor och öppen. De många anslutande gatorna gör platsen flersidig

och flera kilformade kvarter möter platsen. Omgivande kvarter innehåller såväl stenstad i rutnät som 1900-talets terränganpassade stora kvarter i mörkt tegel, förutom rester av landerier och vår tids tillägg. Samtliga kvarter och arkitektoniska uttryck bildar orienterbara fonder mot platsen.

Synbild 2 - Vy från Möldalsvägen

Synbild 3 - Vy från bron över Möldalsån

Synbild 4 - Vy från Skånegatan

Planförslagets påverkan – i planområdets omgivning

Genom sin höjd, placering i relation till Korsvägen, fasaduppgbyggnad och material samt takform försvagar planförslaget riksintressets uttryck.

Den planerade bebyggelsen avviker i höjd från all annan bebyggelse som vänder sig mot Korsvägen med anslutande gator. Planförslaget innebär en kraftig skalförskjutning som uppstår till följd av högdelen och kronan. Den planerade bebyggelsen kommer att dominera i stadsrummet vilket förändrar relationen mellan kvarteren i dag. Nu framträder byggnaderna i de olika kvarteren på lika villkor, till följd av höjden på högdelen och kronan förskjuts höjdskalet och det sammanhållna taklandskapet runt Korsvägens stenstadskvarter och kvarteren längs Ekländagatan förändras, vilket påverkar upplevelsen av stenstadens kvartersstruktur och planmässiga ideal om den sammanhållna staden.

Till skillnad från byggnaderna i kvarteren runt om planområdet och Korsvägen har inte podiebyggnaden och verandan någon takform. I kombination med gestaltningen av verandan, öppen med bakomliggande glas- och stålfasad och uppdelad i två plan, uppfattas podiebyggnaden trots anpassning i byggnadshöjd till kvarteren på andra sidan Skånegatan som monumental och både bredare och högre än grannhusen mot Korsvägen som har sex våningar. Den borgliknande hörnbyggnaden i kvarteret Turmalinen och stenstadens bastanta kvarter upplevs krympa som en följd av detta.

Längs med Skånegatan består takfotslinjen men takformen förändras vilket löser upp gaturummets möte med Korsvägen. Planerad bebyggelse gör att blicken i stället för att landa på ett av Korsvägens fondmotiv, tegelkvarteret i Lilienbergs stadsplan, landar på högdelen och kronan. Att den höga byggnaden

kommer att utgöra blickfång innebär att Scandinavium som märkesbyggnad längs gatan försvagas.

Planförslaget håller varken den höjd eller fasaduppbyggnad mot Korsvägen som byggnader i omgivande kvarter gör vilket påverkar den samlande fondverkan som byggnaderna mot Korsvägen bidrar till. Orienteringen av byggnadskroppen parallellt med Skånegatan och med full kvartersbredd mot Örgrytevägen gör att tillbyggnaden möter Korsvägen med ett hörn i stället som övriga byggnader gör, med en framsida, vinklade mot platsen och inte bort ifrån platsen. Den planerande bebyggelsen bryter upp rytmen i stadsrummet och förhållandet med fasaderna på olika sidor av gatorna som går mot Korsvägen.

Som tidigare beskrivits orienterar planförslaget mot Korsvägen på ett annat sätt än omgivande kvarter i och med att tillbyggnaden ligger framdragen till och vinkelrätt mot Örgrytevägens korsning med Skånegatan. I och med att det västra Gothia Towers snedställa fasad mot Korsvägen byggs för och platsen framför nuvarande entré byggs bort förvinner Svenska Mässans möte med Korsvägens öppna stadsrum och den öppna entré- och mötesplatsen framför Svenska Mässan.

Byggnaden som ligger mot Skånegatan och Scandinavium har ett postmodernt formspråk med en fasad vars detaljeringsgrad varierar över fasaden och med ett utanpåliggande, runt trapphus som går mellan två våningar, mellan plan två och ett rum på plan tre som ligger utanpå fasaden. I planförslaget som bearbetats inför granskning har två bestämmelser lagts till för denna byggnad, en f-bestämmelse och en k-bestämmelse. Genom f-bestämmelsen regleras att balkonger ska utföras med formmässig anpassning till befintlig klassicistisk fasaduppbyggnad och i ett postmodernistiskt formspråk med tydlig visning av bärande delar. Genom k-bestämmelsen ska fasadändringar styras till göras med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag vad gäller klassicistisk fasaduppbyggnad och fasadelement i ett postmodernistiskt formspråk. De tillagda bestämmelserna är positiva för byggnadens arkitektur men förändrar inte bedömningen av påverkan och effekt på riksintresset.

Uttryck – sett från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget

Från Kungsportsbron framträder stadens första utbyggnadsperiod. Parkstråket som anlades längs med vallgraven ger en visuell paus mellan staden inom vallgraven och den senare stenstaden. Både Stora Teatern och Trädgårdsföreningen bidrar till 1800-talsstadens läsbarhet, så även den långa och raka Kungsportsavenyn.

Kungsportsavenyns gaturum byggs upp av de längs gatan flankerande kvarteren med påkostad bebyggelse från olika tider. Fasaderna längs avenyn har olika uttryck men hålls samman av samstämmiga takhöjder och solida material.

Kungsportsavenyn stiger sakta fram till Götaplatsen, formad för Jubileumsutställningen år 1923. Stadsstrukturen som följer av stadens utbyggnad längs med Kungsportsavenyn, paradgatan, med sammanhållna kvarter och byggnadshöjder längs med avenyn är utformad för att rikta blicken mot Götaplatsen. Götaplatsen och Konstmuseet avslutar Kungsportsavenyn och bildar en fond för gatan som dragits ut ur den befästa staden.

Synbild 5 - Vy från Kungsportsbron

Planförslagets påverkan – sett från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget

Genom sin höjd, placering i relation till Korsvägen, fasaduppbyggnad och material försvagar planförslaget riksintressets uttryck.

Planförslaget förändrar siluetten av den utbyggda staden och drar uppmärksamheten från Götaplatsens fondmotiv till högdelen och kronan på den planerade bebyggelsen. Idag syns Gothia Towers, men på grund av avståndet till stenstadens kvarter inom 1800-talsstaden, byggnadernas återhållna höjd samt det mörkt tonade glaset är de underordnade den ljusa och matta bebyggelsen längs Kungsportsavenyn. Gothia Towers blir på så vis inte en del av siluetten i vyn över stadens utbyggnad, ett resultat av en typ stadsbyggnadsstrategi och förhållningssätt till omgivande stadsstruktur och stadskaraktär som utgår från tillskottens relation till sammanhanget de placeras inom.

Höjden på högdelen och kronan gör att planförslaget sticker upp ur parkstråket och på grund av sin närhet till stenstadens kvarter upplevs högdelen och kronan stå nära 1800-talsstaden vilket skapar en konkurrenssituation i upplevelsen av Kungsportsavenyns och stadsutvidgningens fondmotiv, Götaplatsen. De valda fasadmaterialen, glas och stål målade i ljus kulör konkurrerar med materialiteten i stadsrummet längs med Kungsportsavenyn vilket splittrar den sammanhållna stadsbilden. Det torn som planeras nu, högdelen och kronan, är ett resultat av ett annat förhållningssätt till stadsbyggnad och sammanhang än det som tillämpats tidigare runt Korsvägen, i fokus är tillskottet som enskilt objekt, inte som en del av stadsväven.

Påverkan är			
Neutral/försumbar	Måttlig	Stor	Mycket stor

Effekt	
Riksintresset uttryck kan fortsatt upplevas, avläsas och förstås.	Ingen/försumbar effekt
Riksintressets uttryck påverkas men utan att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset förändras.	Liten – måttlig negativ effekt
Riksintressets uttryck fragmenteras eller skadas på ett sådant sätt att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset minskar på ett betydande sätt.	Måttlig – stor negativ effekt
Riksintressets uttryck skadas. Möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset upphör helt	Stor negativ effekt

- D. 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade oregelbundna planmönster men även fullföljande av rutnätsstaden. Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker, och anläggningar för idrott, rekreation och nöjesliv.**

Uttryck – i planområdets omgivning

Längs Eklandagatan och mot Mölndalsvägen samt vid Södra vägens västra kvarter mot Korsvägen exemplifieras utbyggnadsepoken runt sekelskiftet 1900, genom Albert Lilienbergs stadsplan. Terränganpassade storgårdskvarter med byggnader i klassicerande arkitektur i mörkt tegel och med valmade tak följer den till topografin anpassade Eklandagatan. Mot planområdet kan den välbevarade och sammanhållna tegelbebyggelsen längs med Eklandagatan, Mölndalsvägen och Södra vägen upplevas. Kvarteren, som är en utveckling av stenstadens kvarter vid Skånegatan, är från tidigt 1900-tal och med en utpräglad klassicerande arkitektur i tegel och med för tiden typiskt valmade tak med rundade takfall. På grund av terränganpassningen och kvarterens sammanhållna volymer är siktlinjerna långa vilket knyter ihop stenstaden med de senare kvarteren längs Eklandagatan. Från Eklandagatan mot planområdet kan man tydligt se hur Svenska Mässans byggnader mot Skånegatan och Korsvägen anpassats för att möta den intilliggande stenstadens bebyggelse genom placering och i höjd och volymverkan. Takfotslinjen är den samma, även takformen speglar bebyggelsen längs Skånegatan. Anpassningen i volym, höjd och takform medför att Svenska Mässans byggnader mot Skånegatan även samspelar med bebyggelsen längs Eklandagatan. I vyn längs med Eklandagatan ger fasaderna och taklandskapet en riktning för blicken som fortsätter över Korsvägen in på Skånegatan.

Med utgångspunkt från Skånegatan och blicken vänd mot Korsvägen framträder Scandinavium med sin karakteristiska form. Bakom Scandinavium syns Svenska Mässans byggnader mot Skånegatan med entré markerad av pelare samt Gothia Towers. På motstående sida gatan flankerar stenstadens kvarter sammanhållna av en jämn takfotslinje, gemensam materialitet och sammanhållna takform. Vid Korsvägen möts blicken av kvarteret mellan

Mölnadalsvägen och Eklandagatan som har 1920-tals klassicistiska drag, en fondbild som utgör en pendang till det hörnhuset i kvarteret Turmalinen på andra sidan Korsvägen.

Synbild 1 - Vy från Eklandagatan

Synbild 4 - Vy från Skånegatan

Planförslagets påverkan – i planområdets omgivning

Genom sin höjd, fasaduppbyggnad och material samt takform försvagar planförslaget riksintressets uttryck.

Planerad bebyggelse mot Skånegatan bryter mot kvarteretsstadens sammanhållna höjd, volymverkan och materialitet som återkommer i såväl stenstadskvarteren som i de stora terränganpassade kvarteren. Den planerade podiebyggnaden har samma takfotslinje men takformen avviker i och med verandans raka avslut, genom högbyggnaden och kronans höjd samt genom de lätta och luftiga fasaderna. Tidigare stadsbyggnadsideal och stadsbyggnadsutvecklingen som synliggörs i mötet mellan stenstadens rutnätsplan och Lilienbergs stadsplan med tegelbebyggelsen otydliggörs genom tillkommande byggnaders materialitet, skala och takform. Upplevelsens fokus förflyttas, från fasader och taklandskap i sammanhållna kvarter till högbyggnaden och kronan som förskjuter skalan och drar blicken uppåt i stället för längs fasader, den samlade takfoten och gemensamma takformen mot Korsvägen vilket otydliggör det riksintressanta stadsrummet.

Scandinaviums ställning som märkesbyggnad längs Skånegatan försvagas genom att blicken dras mot högdelen.

Byggnaden som ligger mot Skånegatan och Scandinavium har ett postmodernt formspråk med en fasad vars detaljeringsgrad varierar över fasaden och med ett utanpåliggande, runt trapphus som går mellan två våningar, mellan plan två och ett rum på plan tre som ligger utanpå fasaden. I planförslaget som bearbetats inför granskning har två bestämmelser lagts till för denna byggnad, en f-bestämmelse och en k-bestämmelse. Genom f-bestämmelsen regleras att balkonger ska utföras med formmässig anpassning till befintlig klassicistisk fasaduppbyggnad och i ett postmodernistiskt formspråk med tydlig visning av bärande delar. Genom k-bestämmelsen ska fasadändringar styras till göras med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag vad gäller klassicistisk fasaduppbyggnad och fasadelement i ett postmodernistiskt formspråk. De tillagda bestämmelserna är positiva för byggnadens arkitektur men förändrar inte bedömningen av påverkan och effekt på riksintresset.

Påverkan är			
<i>Neutral/försumbar</i>	<i>Måttlig</i>	<i>Stor</i>	<i>Mycket stor</i>

Effekt	
Riksintresset uttryck kan fortsatt upplevas, avläsas och förstås.	Ingen/försumbar effekt
Riksintressets uttryck påverkas men utan att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset förändras.	Liten – måttlig negativ effekt
Riksintressets uttryck fragmenteras eller skadas på ett sådant sätt att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset minskar på ett betydande sätt.	Måttlig – stor negativ effekt
Riksintressets uttryck skadas. Möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset upphör helt	Stor negativ effekt

E. Götaplatsen med omgivande kulturinstitutioner.

Uttryck – sett från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget

På Götaplatsen är betraktaren omgiven av byggnader med tydlig form- och volymverkan. Platsen avgränsas visuellt och fysiskt av byggnader med likartade volymer, med fasader i gult tegel och sten, som avslutas med enkelt markerade takfötter och platta tak. Detta bidrar till att göra stadsrummet sammanhållet och homogent. Konstmuseet flankeras av stadsteatern respektive konserthuset och konsthallen. Dessa byggnader trappar upp mot konstmuseet vilket understryker den monumentala ordningen på Götaplatsen och konstmuseets dominans över platsen. Platsen är utformad så att betraktaren kommer nära byggnaderna som står stadigt förankrade i marken på socklar av sten.

Götaplatsen ligger högre än Kungsportsavenyn som sakta stiger mot söder. Att marken stiger, den uppåtsyftande strävan i marken och i rörelsen mot Götaplatsen bidrar till platsens dramaturgi. Det högre läget innebär också att bebyggelsen runt Korsvägen inte upplevs från platsen.

På Götaplatsen platsens upphöjda läge i förhållande till Kungsportsavenyn, byggnadernas relation till den öppna platsen, byggnadernas form och avsaknaden av takform ovan takfoten som formar platsen.

Synbild 5 - Vy från Kungsportsbron

Synbild 6 - Vy från Götaplatsen

Planförslagets påverkan – sett från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget

Genom sin höjd och placering i relation till Korsvägen försvagar planförslaget riksintressets uttryck.

Över Nya Konst kommer kronan på den planerade bebyggelsen att sticka upp ovanför takfoten. Det blir det första externa inslaget som visuellt tar sig in på Götaplatsen och blir synligt i upplevelsen av Götaplatsen och byggnaderna på platsen. Att kronan syns från Götaplatsen påverkar den sammanhållna skalan och därigenom upplevelsen av det väl avvägda och balanserade stadsrummet. Genom sin synlighet påverkar den nya byggnaden den samlade monumentaliteten på Götaplatsen och den bryter upp den strikt ordnade rummet när konstmuseet med stöd av flankerande byggnader som definierar platsen och skalan inte ensam dominerar över platsen utan även kronan tar plats i stadsrummet.

Påverkan är			
<i>Neutral/försumbar</i>	<i>Måttlig</i>	<i>Stor</i>	<i>Mycket stor</i>

Effekt	
Riksintresset uttryck kan fortsatt upplevas, avläsas och förstås.	Ingen/försumbar effekt
Riksintressets uttryck påverkas men utan att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset förändras.	Liten – måttlig negativ effekt

Riksintressets uttryck fragmenteras eller skadas på ett sådant sätt att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset minskar på ett betydande sätt.	Måttlig – stor negativ effekt
Riksintressets uttryck skadas. Möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset upphör helt	Stor negativ effekt

F. Göteborgska särdrag i stadsbilden. Stadssiluetten från älven och bergshöjderna runt staden med utblickar mot stadens omgivningar. Den topografiskt och socialt betingade karaktären av många småstäder i storstaden, det vill säga ett lapptäcke av tydligt åtskilda stadsdelar.

Uttryck – sett från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget

Från Kungsportsbron framträder stadens första utbyggnadsperiod. Parkstråket, med träd och planteringar, som anlades längs med vallgraven ger en visuell paus mellan staden inom vallgraven och den senare stenstaden.

Kungsportsavenyns gaturum byggs upp av de längs gatan flankerande kvarteren med påkostad bebyggelse från olika tider. Fasaderna längs avenyn har olika uttryck men hålls samman av samstämiga takhöjder och solida material. Götaplatsen och Konstmuseet avslutar Kungsportsavenyn och bildar en fond för gatan som dragits ut ur den befästa staden. I sydost annonseras Korsvägen av Gothia Towers höga, blanka byggnadskroppar som syns ovan parkstråket, öster om 1800-talsstaden.

Synbild 5 - Vy från Kungsportsbron

Planförslagets påverkan – sett från stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget

Genom sin höjd, placering i relation till Korsvägen och materialval försvagar planförslaget riksintressets uttryck.

Planförslaget förändrar siluetten och upplevs innebära ett nytt högt hus i 1800-talsstaden. Uppmärksamheten skiftar från Götaplatsens fondmotiv till högdelen och kronan på den planerade bebyggelsen. Idag syns Gothia Towers, men på grund av avståndet till 1800-talsstaden, det mörkt tonade glaset och höjden är de underordnade den ljusa och matta bebyggelsen längs Kungsportsavenyn och placerade med avstånd till 1800-talsstaden och påverkar på så vis inte stadens siluett som här präglas av sammanhållen byggnadshöjd och det gröna parkstråket.

Höjden på högdelen och kronan gör att planförslaget sticker upp ur parkstråket och på grund av sin närhet till stenstadens kvarter upplevs högdelen och kronan stå nära Götaplatsen vilket skapar en konkurrenssituation i stadens siluett. De valda fasadmaterialen, glas och stål förändrar materialiteten i stadsrummet.

Påverkan är			
<i>Neutral/försumbar</i>	<i>Måttlig</i>	<i>Stor</i>	<i>Mycket stor</i>

Effekt	
Riksintresset uttryck kan fortsatt upplevas, avläsas och förstås.	Ingen/försumbar effekt
Riksintressets uttryck påverkas men utan att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset förändras.	Liten – måttlig negativ effekt
Riksintressets uttryck fragmenteras eller skadas på ett sådant sätt att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset minskar på ett betydande sätt.	Måttlig – stor negativ effekt
Riksintressets uttryck skadas. Möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset upphör helt	Stor negativ effekt

- G. Byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd, det gula "Göteborgsteglet" med den carlbergiska nyklassicismen följt av medeltidsromantiken vid 1800-talets mitt, den rikt formade sena 1800-talsbebyggelsen i puts och tegel och med stort inslag av polykromi, landshövdingehusen och deras olika utvecklingsskeden. Gatukarakteren med gatsten och gånghällar i bohusgranit samt de rikliga inslagen av grönska i stadsbilden. Drag som visar på de livliga kontakterna med Storbritannien och Europas västra delar.**

Uttryck – i planområdets omgivning

Runt Korsvägen kan mötet mellan fyra tydliga stadsbyggnadsepoker upplevas: 1700-talets landområde som berättar om den historiska stadens ytterkant präglad av landområden och odlingsmark, stenstaden i rutnätskvarter med tydlig struktur från tiden före och vid förra sekelskiftet, den terränganpassade stadsbyggnadskonsten med klassicistisk bebyggelse från 1920-talet samt Evenemangsstråket med Svenska Mässan från 1900- och 2000-talet.

Skånegatan och Södra vägen möter Korsvägen, båda har trädrader och gånghållar i granit. Från Mölndalsvägen mot Korsvägen kan blicken följa Södra vägen och Skånegatan över stenstadskvarteren i puts och tegel. Den borgliknande hörnbyggnaden i kvarteret Turmalinen framträder här till fullo. På motstående sida står tegelbyggnaderna i terränganpassade kvarter. Från Mölndalsvägen syns Svenska Mässans bebyggelse längs med Skånegatan som hänsynsfullt har anpassats i volym, form och höjd för att möta bebyggelsen inom stenstaden. Även Universeum möter Korsvägen med lägre skala och har sin högre del mot berget inne i kvarteret.

Synbild 2 - Vy från Mölndalsvägen

Planförslagets påverkan – i planområdets omgivning

Genom sin höjd, placering i relation till Korsvägen, fasaduppbyggnad och material samt takform försvagar planförslaget riksintressets uttryck.

I relation till den befintliga bebyggelsen runt Korsvägen innebär planförslaget en kraftig skalförskjutning efter att högdelen med krona byggts. Planerad bebyggelse avviker i höjd från all annan bebyggelse som vänder sig mot Korsvägen. Efter byggnationen kommer platsen att domineras av den planerade bebyggelsen, idag framträder byggnaderna i de olika kvarteren på lika villkor.

Podiebyggnaden och verandan har inte någon takform till skillnad från byggnaderna omgivande kvarter. I kombination med gestaltningen av verandan, öppen med glasfasad och stål bakom, uppdelad i två plan, så uppfattas den lägre byggnadskroppen, trots anpassning i byggnadshöjd till kvarteren på andra sidan Skånegatan, som monumental och både bredare och högre än grannhusen mot Korsvägen som har sex våningar. Detta beror även på planerad bebyggelses orientering mot platsen. Planerad bebyggelse

konkurrerar genom gestaltning och höjd med den borgliknande hörnbyggnaden i kvarteret Turmalinen med resultat att hörnbyggnaden upplevs krympa.

Den samlade fondverkan mot Korsvägen som angränsande fasader tidigare skapat bryts upp av den planerande bebyggelsen som varken håller den höjd, fasaduppbyggnad eller orientering mot Korsvägen som byggnader i omgivande kvarter gör.

Byggnaden som ligger mot Skånegatan och Scandinavium har ett postmodernt formspråk med en fasad vars detaljeringsgrad varierar över fasaden och med ett utanpåliggande, runt trapphus som går mellan två våningar, mellan plan två och ett rum på plan tre som ligger utanpå fasaden. I planförslaget som bearbetats inför granskning har två bestämmelser lagts till för denna byggnad, en f-bestämmelse och en k-bestämmelse. Genom f-bestämmelsen regleras att balkonger ska utföras med formmässig anpassning till befintlig klassicistisk fasaduppbyggnad och i ett postmodernistiskt formspråk med tydlig visning av bärande delar. Genom k-bestämmelsen ska fasadändringar styras till göras med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag vad gäller klassicistisk fasaduppbyggnad och fasadelement i ett postmodernistiskt formspråk. De tillagda bestämmelserna är positiva för byggnadens arkitektur men förändrar inte bedömningen av påverkan och effekt på riksintresset.

Påverkan är			
<i>Neutral/försumbar</i>	<i>Måttlig</i>	<i>Stor negativ</i>	<i>Mycket stor</i>

Effekt	
Riksintresset uttryck kan fortsatt upplevas, avläsas och förstås.	Ingen/försumbar effekt
Riksintressets uttryck påverkas men utan att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset förändras.	Liten – måttlig negativ effekt
Riksintressets uttryck fragmenteras eller skadas på ett sådant sätt att möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset minskar på ett betydande sätt.	Måttlig – stor negativ effekt
Riksintressets uttryck skadas. Möjligheten att uppleva, avläsa och förstå motivet för riksintresset upphör helt	Stor negativ effekt

2.2 Konsekvenser för riksintresset Göteborgs innerstad

Planförslaget bedöms även i granskningsskedet innebära risk för måttliga till stora negativa konsekvenser på riksintresset för kulturmiljövården Göteborgs innerstad. Konsekvenserna uppstår till följd av den påverkan som sker och de effekter som därmed uppstår för möjligheten att uppleva, avläsa och förstå riksintresset.

Påverkan sker visuellt. Effekten, och därigenom konsekvenserna, för kulturmiljön bedöms kunna minska om planförslaget bearbetas.

Påverkan på riksintresset sker genom:

1. höjden på högdelen och kronan, som blir synlig från stadsrum som särskilt uppmärksammas som uttryck för riksintresset

2. podiebyggnadens fasaduppbyggnad och takform som blir ett påtagligt nytt inslag i en stadsstruktur som särskilt uppmärksammas som uttryck för riksintresset vilket kommer till uttryck i stadsrummet runt Korsvägen samt anslutande gator
3. verandans och podiebyggnadens orientering och placering mot mötande gaturum, som löser upp Korsvägens historiska stadsrum och gör att planförslaget från stadsrum som särskilt uppmärksammas som uttryck för riksintresset upplevs stå inom 1800-talsstaden.

	Ingen/försumbar effekt	Liten effekt	Måttlig-stor effekt	Stor effekt
Uttryck för riksintresset	Ingen konsekvens	Måttlig konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Stor konsekvens
A	X			
B			X	
C			X	
D			X	
E			X	
F			X	
G			X	

Planförslaget innebär risk för måttliga till stora negativa konsekvenser på grund av den visuella påverkan som förslaget har inom värdekärnor i riksintresset och för upplevelsen av värdebärande uttryck för riksintresset i planområdets omgivning.

Från Götaplatsen bidrar förslaget till att miljön som idag är homogen i berättarnehåll och där de monumentala byggnaderna på Götaplatsen ostört får framträda, dominera och definiera platsen utan avvikande tillägg förändras.

Inom och i anslutning till planområdet kring Korsvägen har bebyggelsen inom planområdet tidigare väl anpassats till det omgivande stadsrummet mot Korsvägen. Anpassning har skett till den täta stenstadens bebyggelse i slutna kvarter, kvarter tillkomna under det sena 1800-talets stor-stadsomdanning och till de terränganpassade stora kvarter med klassicerande tegelbyggnader längs Eklandagatan. Planförslaget innebär en ny skala och andra proportioner än vad bebyggelsens i omgivande stadsrum inom riksintresset uppvisar. Förslaget innebär en skalförskjutning. Gothia Towers har en avvikande höjdskala än omgivande stadsrum, men placeringen och dispositionen bidrar till att de inte konkurrerar med upplevelsen av de riksintressanta värdena som kommer till uttryck i stenstadens byggnader och stadsplanemönster vid Korsvägen.

Vidare bidrar förslaget till att den av det sena 1800-talets stadsideal präglade miljön förändras genom högdelen och kronan. Högdelen och kronan sticker upp ur parkbältet och på rund av sin placering läses de in i 1800-tals staden. De blir ett nytt avvikande tillägg i miljön som drar fokus från vyn över stadens utvidgning längs med Kungsportsavenyn och den samlade bebyggelsen längs gatan.

2.3 Samlad bedömning – planförslagets konsekvenser för riksintresset Göteborgs innerstad

Planförslaget som bearbetats för granskning utgör i allt väsentligt för den antikvariska konsekvensbeskrivningen samma planförslag som i samrådsskedet. Det innebär att den sammantagna effekten och därigenom konsekvensen av projektet fortsatt är svår att överblicka men bedöms leda till måttliga till stora negativa konsekvenser för riksintresset Göteborgs innerstad.

Översatt till Riksantikvarieämbetets modell för bedömning av konsekvenser för riksintressen är bedömningen att riksintressets uttryck i planområdets omgivning och i stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget försvagas och på så vis skadas och att åtgärder för att hindra, lindra och minska skadan borde vidtas.

	Förändring						
Områdets värden kommer att	förädlas	förökas	förstärkas	förbli oförändrade	försvagas	förvanskas	försvinna
Innebörd	förbättring			neutral påverkan	skada	påtaglig skada	
Förhållnings-sätt	Inspirera - stärka Berika			Hänsyn Bruka varsamt	lindra - lindra Minimera skadan	Ej tillåtligt Undvika skadan	

2.3.1 Kumulativa effekter på riksintresset

Höga byggnader innebär både fysiska ingrepp och visuell influens med påverkan på upplevelsen av stadsrum och de historiska tidsdjup och samband som utgör kulturmiljön inom dessa. I Göteborg har ett flertal högre hus uppförts som visuellt påverkar stadens siluett från olika platser, som inverkar på upplevelsen av olika stadsrum och som utgör nya blickfång och landmärken från olika platser i staden.

Ett flertal höghusprojekt har i närtid genomförts. Ett antal höga hus är under uppförande och flertalet planeras. De kommer att påverka upplevelsen av staden i deras direkta närhet och i angränsande stadsrum samt stadens samlade siluett.

Kumulativa effekter kan uppstå när flera stadsutvecklingsprojekt sammanfaller geografiskt eller tidsmässigt. När flera parallella stadsbyggnadsprojekt planeras samtidigt finns en risk att inte tillräcklig hänsyn tas till kulturmiljövärden som spänner över större geografiska områden än det tänkta utredningsområdet tillika det område som ingår i respektive projekts konsekvensbedömning.

Känsliga stadsrum och vyer där kulturhistoriska berättelser framträder kommer att påverkas allt mer för varje högt hus som byggs. Därför är det avgörande att tillskottens utbredning, disposition, placering och uttryck anpassas till plats och

sammanhang i såväl den direkta omgivningen som i angränsande stadsrum som influeras så att vi kan fortsätta bygga och utveckla staden utan att påverka riksintresset och stadens kulturmiljövärden negativt.

Göteborg kommer under de närmaste åren att vara föremål för ett stort antal projekt med höga hus som sammantaget kan orsaka en större påverkan och ge upphov till kumulativa effekter med risk för större negativa konsekvenser och skador på stadens siluett, på kulturmiljövärden i Göteborg och i förlängningen på stadens identitet än vad som kan uppskattas och bedömas vid respektive planprövning.

3 Åtgärder för att minska negativa konsekvenser

Som konsekvensbedömningen visar borde planförslaget justeras så att den visuella påverkan och den effekt den innebär på riksintresset minskar. I arbetet med konsekvensbeskrivningen ingår att utifrån den samlade bedömningen av förslagets konsekvenser för riksintresset ta fram förslag till åtgärder för att minska/undvika/minimera negativa konsekvenser.

Det är framför allt följande aspekter på planförslaget som behöver studeras i kommande arbete med planförslaget:

- höjden på högdelen och kronan, så att synligheten från stadsrum som innehåller uttryck för, och utgör uttryck för, riksintresset minskar
- podiebyggnadens fasaduppbyggnad och takform, så att podiebyggnaden stöttar stadsbyggnadsstrukturen och stadsrummet runt Korsvägen samt anslutande gator
- verandans, podiebyggnadens och högdelen med kronans orientering och placering mot mötande gaturum, så att Korsvägens historiska stadsrum fortsatt kan framträda och avläsas samt så att planförslaget, från stadsrum som särskilt uppmärksammas som uttryck för riksintresset, inte upplevs stå inom 1800-talsstaden.

För att minska den negativa konsekvensen på riksintressets uttryck i planområdet omgivning och i stadsrum inom riksintresset som influeras av planförslaget bör planförslaget justeras enligt följande prioritering:

1. Podiebyggnaden (och verandan) orienteras mot Korsvägen så att en kort snedställd fasad möter platsen vilket tillåter uttrycken för riksintresset Korsvägen som historisk knutpunkt, Skånegatan, Södra vägen och stenstadskvarteren, tydligt kan framträda runt Korsvägen (kombineras med punkt 2).

1. Podiebyggnaden och verandan dras in på platsen så att entré- och mötesplatsen framför Svenska Mässan består. Entré- och mötesplatsen har en koppling till Svenska Mässan som offentlig och publik verksamhet men innebär också att uttrycken för riksintresset Korsvägen som historisk knutpunkt, Skånegatan, Södra vägen och stenstadskvarteren tydligt kan framträda runt Korsvägen (kombineras med punkt 1).

1. Podiedelen och verandan som möter Skånegatan och Korsvägen ges en takform så att mötet med stenstadskvarteren och de terränganpassade storkvarteren i mörkt tegel stöttar stadsbyggnadsstrukturen och stadsrummet runt Korsvägen samt anslutande gator.

1. Höjden på högdelen och krona tas ned så att planförslaget inte syns ovan Nya Konst, så att Götaplatsen fortsatt kan upplevas som ett sammanhållet, monumentalt och homogent stadsrum med byggnader med raka takavslut.

1. Höjden på högdelen och krona tas ned så att planförslagets synlighet i parkbältet och i vyer över Kungsportsavenyn mot Götaplatsen minskar så att planförslaget inte upplevs vara placerat inom 1800-talsstaden.

2. Podiebyggnaden och verandans fasaduppbyggnad bearbetas och detaljeras så att fasaderna kommunicerar med omgivande bebyggelse i sten, puts och tegel, detta är särskilt angeläget mot Skånegatan.

4 Kulturmiljövärden i staden

4.1 Planområdets omgivning

Planområdets omgivning är ett heterogent stadsrum med uttryck från olika tidsepoker, stadsbyggnadsideal och expansionsfaser. Korsvägen är ett stadsrum som rymmer mycket av Göteborgs utbyggnadshistoria. Genom långa siktlinjer kan stadens utveckling läsas i en enda blick, något som är möjligt på grund av kvarterersstrukturen och kvarterens sammanhängande volymer och höjder vilka samverkar och koncentrerar blicken genom gaturummen.

Centralt i stadsrummet ligger Korsvägen med sitt öppna rum, knutpunkt för kommunikation och mänsklig rörelse så länge staden funnits. Vid Korsvägen kan flera av stadens olika utbyggnadsberättelser utläsas: Landeriets bebyggelse från 1700-talet som berättar att platsen tidigare varit ytterområde för stadens jordbruk och den högborgerliga stenstadens tydliga kvarterersstruktur med raka gator. Även 1920-talets terränganpassade storgårdskvarter och evenemangsstråket, som varit i pågående utveckling sedan 1900-talets början, kan tydligt avläsas.

I planområdets omgivning finns arkitektur från olika årtionden vilket skapar spännande möten mellan 1800-talets rikt dekorerade stenstadsbebyggelse, 1920-talets klassicism och det sena 1900-talets och tidiga 2000-talets arkitektur med Gothia Towers dubbelglasfasader i fackverk. Jubileumsutställningen från 1923 som lade grunden för Svenska Mässans etablering syns genom olika spår i den bebyggda miljön, däribland Lisebergs nöjespark och delar av bebyggelsen på Liseberg samt Renströmsparken. Här finns byggnader som är starkt förknippade med Göteborg som Gothia Towers, Scandinavium, Valhallabadet, Lisebergstornet och Lisebergs entré.

Korsvägen har en tydlig triangulär form, skapad av de anslutande vägarna som i sin tur ger tydliga siktlinjer mot och från Korsvägen. Platsen präglas idag som historiskt av att vara knutpunkt för kommunikation och en mötesplats för människor.

Skånegatan är en bred gata, en boulevard, med trädplanteringar och gräs i mitten. De olika trafikslagen är tydligt separerade. Den breda gatan utgör mötet mellan den äldre stenstaden och evenemangsstråket, där senare tillkommen bebyggelse på gatans östra sida har anpassats i höjd och skala till stenstadens homogena höjder och former på gatans västra sida. Södra vägen har stadskaraktär och kantas av planterade alléer och bostadshus i sten. Örgrytevägen ansluter till Korsvägen från öster och kopplar ihop staden med Örgryte. Vägen är den äldre landsvägen mot Örgryte som med tiden rätats ut och moderniserats. Idag är vägen bred med dubbla körfält för biltrafik.

Kvarteret Turmalinen utgör stenstadens avslut vid Korsvägen och det nationalromantiska hörnhuset med sin borgliknande arkitektur har en stark fondverkan och avslutar stadsrummet mot norr/nordväst. Byggnaderna i kvarteret skapar även ett tydligt möte mot Svenska Mässan och Evenemangsstråket. Svenska Mässans byggnader har anpassats i höjd och volymverkan mot Skånegatan och stenstadskvarteren på gatans motstående sida.

Från Korsvägen mot sydost ansluter Lisebergs nöjespark till det utpräglade evenemangsstråket. Liseberg är en levande miljö, än idag präglad av landeriets grönska och av olika typer av byggnader och anläggningar kopplade till

nöjesparken. Bebyggelsen inom nöjesparken följer en röd tråd och förhåller sig till de ursprungliga byggnaderna inom landeriet med klassicistisk utformning och den rosa och vita kulören som alltid varit ett stående inslag. Liseberg ligger delvis kuperat och den utpräglade grönskan som omger Lisebergshjulet och Lisebergstornet är både ett fondmotiv från Korsvägen och en länk till Renströmsparken. Det kuperade läget och Lisebergstornets höjd bidrar till att tornet är en del av stadsbilden från flera platser inom staden.

4.2 Kvarteret Topasen

Kvarteret Topasen, inom vilket planområdet ligger, är ett sammanhängande kvarter med Scandinavium, Valhallabadet och Svenska Mässan med Gothia Towers. Bebyggelsen som finns inom kvarteret har vuxit fram sedan slutet på 1930-talet men kvarteret togs i bruk för mässverksamhet i samband med Jubileumsutställningen år 1923.

Kvarteret skiljer sig i planform från angränsande kvarter inom stenstadens rutnätsplan. Kvarteret har en tydlig fram och baksida med huvudentréer med öppna platsbildningar mot Korsvägen och framför Scandinavium, korsningen Skånegatan/Valhallagatan. Bebyggelsen inom kvarteret är varierad och det finns representanter från 1950-talet fram till 2000-talet med olika volymverkan och fasaduttryck, där alla har en hög ambition i den arkitektoniska gestaltningen. Användningen är publik och byggnaderna i kvarteret används för såväl evenemang, idrott, mässor och hotell.

Kvarteret har tydliga årsringar med olika karaktär som uttrycker sin tid och funktion. Entréplatsen mot Korsvägen och de höga byggnadskropparna Gothia Towers är en bärande del av stadsbilden kring Korsvägen, där tornen även skapar blickfång från långt håll i omgivande stadsrum, inte minst från stadens östra infartsvägar.

4.2.1 Svenska Mässan och byggnaderna mot Skånegatan

Svenska Mässans lokaler ligger mot Skånegatan, Örgrytevägen, Mölndalsån och inne i kvarteret. Södra delen av kvarteret utgörs av byggnader till Svenska Mässan och hotell & restaurangverksamhet kopplad till mässverksamheten. Bebyggelsen består av olika byggnadskroppar som sammanfogats, med olika fasaduttryck och volymverkan. Mot Skånegatan ligger två huskroppar som binds samman med ett atrium i glas. Byggnaderna håller samma volym och höjd som stenstadens bebyggelse på motstående sida av gatan. De två byggnaderna har skilda fasaduttryck men kopplar till varandra genom volym och gemensam takfotshöjd.

Vid korsningen Skånegatan/Örgrytevägen mot Korsvägen finns en tydlig platsbildning vid Svenska Mässans huvudentré, separerad från trafiken på Korsvägen. Platsen ligger något upphöjd och fyller kvarterets obebyggda hörn mot Korsvägen med effekten att en öppen entréplats uppstår. Entréplatsen är belagd med rödfärgad betonggatsten. Endast mindre planteringar i krukor och fasta konstverk finns på platsen. Ett kraftigt skärmtak skjuter ut över platsen och kröns av Svenska Mässans välkända logotyp. Skärmtaket bärs av smala, höga pelare. Taket utgör en del av en låg entrébyggnad, utformad som kuber täckta med reflekterande fasadmateriäl. Den låga entrébyggnaden fungerar som länk mellan Svenska Mässans olika byggnadskroppar och skapar en distans mellan kvarterets olika volymer, mellan de som ligger mot Skånegatan och följer

stenstadens byggnadsordning och de höga fristående byggnaderna mot Örgrytevägen, Gothia Towers.

4.2.2 Gothia Towers

Gothia Towers består av tre höga kantiga byggnadskroppar om 75, 82 respektive 96 meter som placerats med hörnen mot Örgrytevägen. Byggnaderna har dubbelglasade fasader som givits snarlika fasaduttryck. De tre tornen har sinsemellan ett samlat fasaduttryck med glasade fasader med mindre individuella variationer. Utanpåliggande uppglasade hisschakt markerar hörnen på det östra och västra tornet. Det mellersta tornets hörn accentueras av en utanpåliggande pool. Byggnaderna binds samman genom fritt hängande inglasade och täckta gångar och på marknivå av en lägre huskropp som bland annat rymmer gemensamma foajéutrymmen. Entréerna har kraftigt utskjutande skärmtak som hålls upp av pelarstommar.

De tre höga blanka tornen är placerade med hörnen mot Örgrytevägen, en riktning som avviker från fasadorienteringen i angränsande kvartersstrukturer. Vridningen av byggnadskropparna gör att tornen från gatan upplevs vara luftigt placerade och som smala byggnader. Placeringen uppfattas som indragen i kvarteret och har ett avstånd till kvartersstaden runt Korsvägen. Det geografiska avståndet förstärks av det arkitektoniskt egna uttrycket som saknar släktskap med kvartersstadens homogena uttryck. Byggnaderna reser sig storslaget i stadsbilden och annonserar Svenska Mässans verksamhet från sitt läge vid stadens östra entré.

Gothia Towers utgör inte bara en viktig bebyggelsemiljö ur ett lokalt perspektiv, de är igenkända och besöks av många människor, såväl göteborgare som inresta.

4.3 Kulturvärden i planområdet och planens omgivning

I arbetet med kulturmiljöanalysen konstaterades och bedömdes att det runt Korsvägen finns flera byggnader med högt kulturhistoriskt värde. En stor del av bebyggelsen i planområdets omgivning ligger inom äldre planer varför endast ett fåtal byggnader är försedda med skydd för kulturvärden genom planbestämmelser.

Alla kvarter som möter Korsvägen ingår i Göteborgs bevarandeprogram, Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg, del 1, 2 och 3. Inom kvarteret Topasen ligger Valhallabadet och Scandinavium, båda ingår i Moderna Göteborg (bevarandeprogrammet del 3). Planområdet ansluter till särskilt värdefulla bebyggelsemiljöer genom Evenemangsstaket med bland annat Liseberg, Valhallabadet och Scandinavium.

Bebyggelsen inom planområdet för Svenska Mässan mot Korsvägen och mot Skånegatan har bedömts utgöra miljöskapande byggnader och omfattas av varsamhetskravet enligt 8 kap. 17 § plan- och bygglagen. Gothia Towers har bedömts utgöra särskilt värdefulla byggnader som omfattas av förvanskningförbudet enligt 8 kap. 13 § plan- och bygglagen.

4.4 Planförslagets konsekvenser för kulturmiljövärden i staden

Planförslaget innebär risk för måttliga till stora negativa konsekvenser för kulturmiljövärden i staden. Bedömningen grundas på den påverkan planförslaget bedöms få framför allt genom: tillbyggnaden som ianspråkar entré- och mötesplatsen framför Svenska Mässans entré, podiebyggnadens fasadverkan och materialitet mot Skånegatans gaturum och på grund av den konkurrens som uppstår mellan högdelen med krona och Gothia Towers.

4.4.1 Motivering av konsekvenser

Kring Korsvägen har olika årsringar vuxit fram utan att dominera över varandra och där anpassningar bidragit till att de olika berättarinnehållen fortsatt vara tydligt läsbara. Läsbarheten bedöms i delar försvagas genom planförslaget som inte visar tillräcklig hänsyn till omgivande bebyggelse och struktur i stadsrummet och därigenom påverkar de höga kulturvärdena i utpekade byggnader och bebyggelsemiljöer i planområdets omgivning.

Planområdet ingår i ett större särskilt värdefullt bebyggelseområde längs med Evenemangsstaket. Planförslaget bedöms innebära en risk för att kulturvärden i området runt planområdet minskar när möjligheten att uppleva och avläsa karaktärsdrag och kulturhistoriskt berättarinnehåll i det särskilt värdefulla området kring Korsvägen försvåras.

När entré- och mötesplatsen bebyggs försvinner den öppna platsen framför Svenska Mässan som annonserat verksamheten mot Korsvägen och fungerat som en mötesplats. Planförslagets tillbyggnad mot Örgrytevägen innebär också att stadsrummets rymd minskar och i och med detta möjligheten att uppleva stadens olika utbyggnadsperioder.

Podiebyggnaden visar en medvetenhet i förhållandet till Skånegatan genom att den håller samma takfotshöjd som byggnaderna på motstående sida gatan. Dock innebär den för Skånegatan avvikande takformen och materialiteten att podiebyggnaden upplevs dominant och okänslig i relationen till omgivande kvarter, i mötet mellan stenstadens slutna, tunga fasader i sten, puts och tegel och podiebyggnadens uppglasade fasad. Resultatet blir att gaturummet löses upp.

Byggnaden som ligger mot Skånegatan och Scandinavium har ett postmodernt formspråk med en fasad vars detaljeringsgrad varierar över fasaden och med ett utanpåliggande, runt trapphus som går mellan två våningar, mellan plan två och ett rum på plan tre som ligger utanpå fasaden. I planförslaget som bearbetats inför granskning har två bestämmelser lagts till för denna byggnad, en f-bestämmelse och en k-bestämmelse. Genom f-bestämmelsen regleras att balkonger ska utföras med formmässig anpassning till befintlig klassicistisk fasaduppbyggnad och i ett postmodernistiskt formspråk med tydlig visning av bärande delar. Genom k-bestämmelsen ska fasadändringar styras till göras med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag vad gäller klassicistisk fasaduppbyggnad och fasadelement i ett postmodernistiskt formspråk. De tillagda bestämmelserna är positiva för byggnadens arkitektur.

De tre Gothia Towers tornen har ett gemensamt arkitektoniskt uttryck och är uppförda i relation till varandra, till kvartersstaden, till den rådande fasadorienteringen mot Korsvägen och till Örgrytevägen. Planförslagets högdelen och krona relaterar inte till någon av dessa förutsättningar och i kombination

med den betydligt högre höjden innebär detta att tornens ställning i stadsrummet minskar till följd av skalförskjutning och förändrad struktur i stadsplanemönstret. Det uppstår konkurrens i stadsrummet och medför att Gothia Towers försvagas som landmärke och annonsör av platsen runt om staden, i Evenemangsståket och från stadens östra entréer.

Planförslaget bedöms inte i tillräcklig utsträckning vara utformat med hänsyn och i relation till de kulturmiljövärden som finns inom och runt planområdet. Planförslaget bedöms därför i delar riskera att inte uppfylla lagstiftningens krav på god helhetsverkan.

4.4.2 Åtgärder för att minska negativa konsekvenser

Det är viktigt att planförslaget bidrar till att Gothia Towers, Lisebergstornet och Lisebergshjulets ställning i stadsrummet och som landmärken i staden vidmakthålls och att ny bebyggelse blir ett tillägg som bidrar till att Gothia Towers ställning i stadsbilden upprätthålls. Ett nytt högt hus behöver anpassas så att Gothia Towers särpräglade arkitektur inte konkurreras ut eller så att Gothia Towers inte degraderas i stadsrummet.

De åtgärder för att minska negativa konsekvenser och som redovisas i kapitel 3 kan tillämpas också i syfte att minska negativa konsekvenser för kulturmiljövärden i staden.

